HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ורחבן ששה רבי שמעון אומר עושה תוכה של מערה שש אמות על שמונה ופותח לתוכה שלשה עשר כוך ארבעה מכאן וארבעה מכאן ושלשה מכנגדן ואחד מימין הפתח ואחד מן השמאל ועושה חצר על פי המערה שש על שש כמלא המטה וקובריה ופותח לתוכה שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן רבי שמעון אומר ארבע לארבע רוחותיה רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל לפי הסלע: **גמ'** הני תרי להיכא שדי להו אי לבראי הא קמיתדשי להו ותו הא [א]תנן [א]חצר הקבר העומד בתוכו טהור אמר רבי יוסי ברבי חנינא דעביד להו כמין נגר והא אמר ר' יוחנן קבורת

ארבעה מכאן. בכותל שארכו ח' ד' אמות לרוחב הד' כוכין וג' אמות לשלשה אוירות שביניהן ושני חצאי אמה לשני הזויות של אותו הכותל הרי ח' אמות: **אחד מימין הפתח כו'.** בגמרא מפרש היכי קיימי: **ועושה חצר כו'.** בין המוכר מקום לחבירו לעשות קבר בין המקבל לעשות לחבירו קבר צריך לעשות חצר למעלה על פי המערה מקום פנוי ו' על ו': **כמלא המטה וקובריה.** כלומר נושאי המטה: **ופותח לתוכה שתי מערות.** הך מערה דלעיל ועוד מערה אחרת כנגדה דהוו להו ב' מערות בין הכל לחצר ובכל אחת יש בה ח' כוכין ועכשיו יוכלו נושאי המטה לבא מכאן ומכאן מן הצדדין שאין שם מערה לחצר ולא יהו דורסין על גבי המערות. וליכא לפרושי ופותח לתוכה שתי מערות בר מהך דלעיל דהוו להו ג' דהא פרכינן בגמ' [ע"ב] דאי לא תימא הכי ד' מערות לר"ש היכי עביד להו כו' ואי איתא הכי נמי הוה מצי לאקשויי ההיא קושיא עצמה בג' מערות לרבנן. והא דתנא לעיל מערה ואח"כ חצר ואחר כך מערה שניה שכנגדה דהיכי ליתני עושה חצר ופותח לתוכה ב' מערות והלא אין קרוי חצר עד שיעשה תחלה המערה שהחצר לפניה דאין קרוי חצר אלא דבר שהוא כניסת בית או כניסת מערה: **ופותח לתוכה.** שהמוכר או המקבל צריך לתת מקום ולעשות שתי מערות שכל זה תורת קבר הוא: מערה דרבנן כזה:

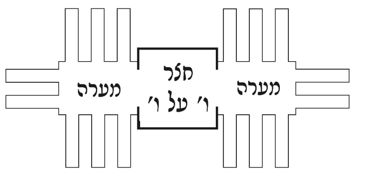

ר' שמעון אומר ארבע. מערות צריך לעשות מארבע רוחות החצר ובכל מערה י"ג כוכין כזה:

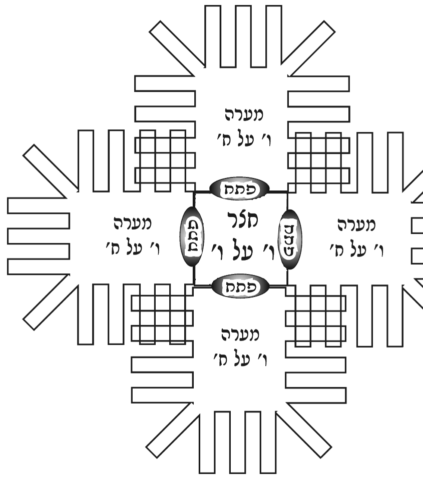

הכל לפי הסלע. אכוכין קאי שאם הקרקע חזק א"נ הפרש אמה בין כוך לכוך לכותל ועושה יותר מי"ג כוכין ואם סלע הבא בידים ירחיק יותר מאמה זה מזה ולא יעשה יותר מד' או ה' כוכין במערה ומי שמקבל לעשות קבר לחבירו אין חושבין לכוכין אלא לפי חוזק הקרקע ירבה או ימעט כוכין. ונראה בעיני דאמערות נמי קאי דהכל לפי הסלע יעשה מערות הרבה מכל צד ולשון התוספתא (פ"ו ה"ז) מוכיח דקא תני ופותח לתוכה שתי מערות ר"ש אומר ד' לד' רוחותיה ר' יהודה אומר בסלע הבא בידו פותח את שתיהן מרוח אחת אמרו לו אי אפשר לר"ש נושאי המטה עוברין על גבי המערות: **גמ'** ה"ג בפי' ר"ח **הני תרי להיכא שדי להו אי לבראי הא קמיתדשי ותו התנן חצר הקבר העומד בתוכו טהור.** והכי פירושו הני תרי כוכי דר"ש דקתני אחד משמאל הפתח ואחד מימינו לאיזה צד ממשיך ארכו והיאך חופרין ד' אמות של ארכן. אם בכותל המערה שתחת החצר חופרין אותו אחד מימין הפתח ואחד משמאל ותופסין הכוכין תחת קרקע החצר ד' אמות: **הא קמיתדשי.** ברגלי נושאי המטה וקובריה שמושיבים שם המטה ומשתהין שם הרבה. ולא דמי לדריסת נושאי המטה שדורסין על גבי המערות המוקפות מכל צד כשמביאין את המטה לחצר דהתם בשביל הילוך לפי שעה לא קפיד ר"ש: **ותו.** דאם תמצי לומר דלדוושא לא חייש התנן בהדיא דהנכנס לחצר הקבר בשידה תיבה ומגדל ולא נטמא במה שעבר על גבי המערות לר"ש ועכשיו עומד בחצר הקבר טהור דאין כאן כוך ואם איתא הרי נטמא באהל שמאהיל על גבי הכוכין שתחת החצר. ובספרים שלנו כתוב אי לגואי בתוך המערה שחופר קבר ד' אמות בקרקע המערה הא קא מיתדשי כשרוצה לקבור בכוכי הכותל הסמוך לו ולא נהירא דאין זה דומה לשאר הכוכין ולא אסיק אדעתיה לאקשויי שיהא כוך זה משונה מן שאר הכוכין להיות תחת שולי המערה אלא בכותל הוא כשאר כוכין והלכך פריך אי לבראי הא קא מיתדשי: **דעביד לה כמין נגר.** מנעול של פתח זקוף שיורד מלמעלה למטה כן עשה שני כוכין מצדי הפתח זקופין כמין בור עמוקין ד' אמות ורחבין ו' על ו' ונתן המתים זקופים ובסמוך לכותל החצר עשאן דמשום ההוא פורתא לא מיתדשי שאין מתקרבין כל כך אחורי הפתח:

ורחבן ששה. ואפי' למ"ד בסוכה (דף ח.) שהאדם תופס אמה היינו כשהוא לבוש אבל מת שאינו לבוש כל כך אף עם הארון לא הוי כי אם אמה ותדע דבלא מלבוש אין מחזיק אמה דהא מקוה אינו אלא אמה על אמה ברום ג' אמות ואי אדם ערום מחזיק אמה אמה באמתא היכי יתיב:

ועושה חצר על פתח המערה. כאן משמע שהחצר גבוה מן המערה דהא בעי למימר בגמרא שאחד מימין הפתח ואחד משמאל נכנסין לתוך החצר דקאמר בגמרא אי לבראי הא קא מיתדשי וקשה דבפרק משוח מלחמה (סוטה דף מד.) משמע שאין החצר שוה עם קרקע עולם אלא עמוק וצריך לעלות כשיוצא ממנו דמפליג בין פתחה למעלה לפתחה מן הצד וכן פ"ה שם וי"ל דאע"פ שהחצר עמוקה המערה עמוקה הימנה:

אי לבראי הא קא מיתדשי. ה"ה דה"מ למיפרך הא קא נגעי אהדדי[א] אלא אומר ר"ת משום דה"מ לשנויי במעמיק כדמשני בסמוך ועדיפא מיניה פריך: **ותו** התנן חצר הקבר העומד בתוכה טהור. וא"ת לר"ש היכי אזיל כיון שיש ד' מערות לד' רוחות וכי תימא באמה שבין כוך לכוך האמר בפרק משוח מלחמה (שם) דמת תופס ארבע אמות היכא דלא מסיימי מחילות ודוקא בחצר הוא דמסיימי מחילות אינו תופס ופ"ה דאזיל שם בשידה תיבה ומגדל[ב]:

דעביד להו כמין נגר. תימה אכתי העומד בתוכו אמאי טהור הא מת תפיס ד' אמות דהא לא מסיימי מחילתא[ג] שהוא קבור בתוך החצר עצמו ואם היינו אומרים דכותל המערה הוא אמה אתי שפיר אבל לא משמע הכי לקמן דחשיב כ"ב לר"ש וי"ח לרבנן משמע שאין בין חלל המערה לחצר כלום וכ"ת דמהדר ליה מחילה סביב המת א"כ לא הוי חצר שש על שש וחסר ממנה הרבה שיש ח' מתים לד' פתחי החצר הפתוחין לד' מערות [ועוד] קשה לר"י דאיך יתכן שאין פתח המערה רחב אלא ב' אמות ואיך יכנסו עם המת דע"כ אין בו יותר דכוך העשוי כמין נגר רחב אמה על אמה וא"כ צריך להרחיק כל כוך מקרן זוית אמה דאי לאו הכי אי אפשר דלא נגעי אהדדי ח' כוכין שבחצר הרי לב' הכוכין ב' אמות ואמה שמניח לכל קרן וקרן ולא נשאר כי אם שתי אמות לפתח[ד] ואומר רשב"א דיכול להיות הפתח רחב שלש אמות וכגון שירחיק לעולם הכוך שמימין הפתח אמה ושבשמאל יעשה בקרן זוית[ה] הרי ג' אמות לב' כוכין עם הריוח נשארו ג' אמות לפתח ואע"פ שהכוך שבשמאל שהוא ממש בקרן זוית אינו רחוק מאותו שמונח לאורך המערה בשכיבה אלא חצי האמה אין להקפיד הואיל וזה עשוי כמין נגר ואין רחבו אלא אמה על אמה ואע"פ שאנו מקפידין באותו שמושכב לרוחב המערה להרחיקה מקרן זוית חצי אמה אע"פ שאותו שמושכב באורך המערה רחוק כמו כן מקרן זוית חצי אמה ומתרחק והולך בשוה לצד דרום והמונח ברוחב המערה הולך בשוה לצד מזרח ואינן מקורבין יחד אלא בראשיו מ"מ לא חילקו חכמים בשוכבין ועוד יש ליתן טעם דאפילו לא היו מרחיקין אותו שמושכב לרוחב המערה חצי אמה מן הקרן לא היו מרויחין כלום שלא היו יכולים לפחות אמה ברוחב המערה בשביל כך ולקצר דאם כן רחבה ה' וזה אינו יכול להיות לר"ש מפני אותן הכוכין שבצד הפתח מימין ומשמאל ולרבנן נמי דליכא כוכין לצד הפתח לא הוו יכולים לקצר רחבה מד' דאם כן איך היו מכניסין הארון:

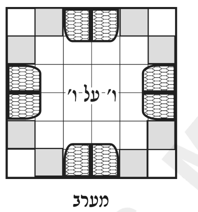

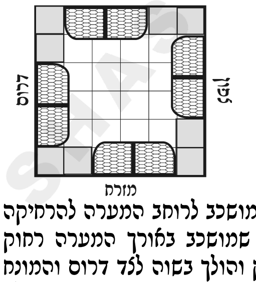

מסורת הש"ס

א) סוטה מד. אהלות פט"ו מ"ח, ב) הציור ע"פ הרשב"ם

מוסף רש"י

חצר הקבר. שלפני המערה כדאמר סדר בנין הקברות בב"ב, שעושין מערות גדולות של שש (נ"ל ד') על שש וחופר בכותליה סביב כוכין ארוכות כמדת המת ותוחבו לתוכן והמערה מקורה בתקרה וכיסוי ועושה גומא רחבה בצד המערה ופותח פי המערה לתוך הגומא בכותל המערה כמין פתח, ואותה גומא היא חצר הקבר (סוטה מד.). **העומד בתוכו טהור.** כל מקום שהוא עומד בה טהור, דכיון דמערה חלוקה הימנה ומחילותיה ניכרות, לא גזור רבנן במתים שבתוכה שיתפשו ד' אמות סביבותיה לצד המערה, דכי גזור רבנן ארבע אמות במת המוטל באויר, וכגון למעלה אצל גג המערה, כדי להרחיק את האדם מלהאהיל על הטומאה, אבל כאן יש היכר (שם).

מוסף תוספות

א. שאין החצר מספיק להם שהרי שתי מערות זו כנגד זו יש והכוכין ארבע אמות נמצאו צריכין שמונה וחצר הקבר אינה אלא שש. רמב"ן. ב. עיין ריטב"א למה אין לתרץ דלא מיטמא משום דיש פותח טפח. ג. [ד]חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע אמותיו כדי שלא ירגילו אוכלי טהרות ליקרב לו ויהא סבור שלא האהיל ויש לחוש שמא יפשוט ידו ויאהיל ולאו אדעתיה. רש"י סוטה מד. ד. [היינו] אם נפרש שהכוכין כמין נגר עומדין בתוך החצר. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ועיי"ש דמהרשב"ם משמע דהכוכין כמין נגר היו בתוך המערה, ולפי"ז לא קשה קושיות התוס'.

רבינו גרשום

הפתח ובכותל הרחב שהפתח של מערה שם אין עושין בו כוכין וכן דין השיעור הכוכין של כל אחד ארכו ד' אמות ורומו ארבעה טפחים ורחבו ששה ומכניסין בתוכה המת עם ארונו וכיצד מחלקין ג' כוכין בכותל הארוך של מערה מרחיק הכוך הראשון מכותל רוחב המערה חצי אמה והכוך עצמו רחבו אמה ובין כוך זה לכוך אחר צריך אמה הרחקה ומקום הכוך השני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי אמה בינתים כי היכי דלא נגעי אהדדי והכוך השלישי אמה הרי בין תפישת ג' כוכין וביניהם ה' אמה ובין כוך שלישי לכותל המערה בסיום המערה חצי אמה הרי בין חצי אמה זו וחצי אמה אחרת אמה אחת א) הוי פה על הה' הרי ו' אמות והם הכי נמי שיש ג' כוכין לאידך כותל של אורך המערה הרי כאן ו' כוכין ובכותל אחר של רוחב המערה חופר ב' כוכין כנגד של כוכין שבאורך הכתלים שפונים להללו ב' ועושה וחולק אותם באלו ד' אמות של רוחב המערה וכיצד. ירחיק חצי אמה מכותל המערה ועושה כוך אמה רוחב ובין כוך לחבירו אמה והכוך השני עצמו אמה ובין כוך שני לכותל המערה חצי אמה הרי כאן בין שני כוכין (בין מקומן) וביניהן שלש אמות ושני חצאי אמה הסמוכין לכותלי המערה הרי כאן ד' אמות ותוך המערה ד' אמות על שש הכל פנוי אבל בכתלים ולפנים מהם בתוך הסלע היו חופרין שיעור כוכין הללו ומכניסין בכוך המת בארונו: ר' שמעון אומר עושה תוכה של מערה פנוי שש ברוחב על ח' אמות באורך ופותח לתוכה וכורה בכתליה י"ג כוכין ד' מיכן בכותל הארוך שירחיק מכותל רוחב המערה חצי אמה מכל כותל והכוך אמה בין כוך ראשון לכוך שני אמה וכוך שני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פ"ו מהל' טומאת מת הלכה ט וע"ש:

רבינו גרשום (המשך)

אמה ובין כוך שלישי לכוך רביעי אמה וכוך רביעי אמה ובין כוך רביעי לכותל המערה חצי אמה הרי לך כאן בין ד' כוכין והפסקות שבין הכוכין ועם שני חצאי אמה שסמוך לקרנות ח' אמות והם הכי נמי עבדין באידך כותל דאורך המערה הרי לך ח' כוכין בין שני צידין אורך כותלי המערה וג' מכנגדן ברוחב המערה שרוחב המערה ו' אמות ובין ו' אמות הללו עבוד ג' כוכין שצריך להרחיק מכותלי אורך המערה חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן דהיינו אמה וג' כוכין ג' אמות וביניהן ב' אמות היינו ו' אמות וכוך אחד עשה מימין הפתח וכוך אחד משמאל הרי כאן י"ג כוכין בכותלי המערה מד' רוחותיה. וקא שייל בגמ' אליבא דר' שמעון להיכן מוקים ב' כוכין הללו שבכותל פתח המערה: ועושה חצר על פתח המערה לדברי הכל בין אליבא דתנא קמא ובין אליבא דר' שמעון שתהא ו' אמות באורך ושש אמות ברוחב כמלא המטה וקוברי המת שיכולין ליכנס שם ובהכי סגי להו וקסבר תנא קמא אם רצה לפתוח מי שקנה חצר הקברות שתי מערות אחת פתוחה מצד אחד של חצר ואחת פתוחה מצד שני של חצר רשאי לעשות כן דליכא למיחש לשום טומאה בחצר ור' שמעון אומר רשאי לפתוח ד' מערות (ד' מערות) לד' רוחות לד' כותלי החצר וכל מערה י"ג כוכין: רשב"ג אומר הכל לפי הסלע. כלומר לא אזלינן בתר אותו שיעור חשבון של כוכין דרבנן ור' שמעון אא"כ היא חזקה וקשה אותה שחופרין בה את הכוכין יכול לפתוח בו כוכין יותר מאלו בתוך ח' אמות ולא צריך להרחיק כוך מן חבירו אמה כי אם בפחות הפסק סגי בינתים ואם סלע הבא בידים הוא צריך הרחקה טפי מאמה בין כוך לכוך שלא תפחת: וקא בעי השתא בגמ' היאך תרי כוכי אליבא דר' שמעון דקתני דעבדי שני כוכין אחד מימין הפתח ואחד משמאל הך תרי כוכין היכן שדי להו כלומר באיזה מקום מן המערה מוקים להו אי לגואי לתוך גופה של מערה בתוך חללה חופרין בקרקע הא קמיתדשי להו כלומר הן נידושין ונרמסין בדריסת רגלי מכניסין שאר המתים בכוכין של כתלים ודורסין על אותן הקברים כשנכנסו במערה ואיכא זילותא דשכבי ואי עביד להו להך תרי כוכי לבראי של מערה בחצר בקרקע אחד מימין הפתח ואחד משמאל לא אפשר דהתנן חצר הקבר העומד בתוכה טהור מפני שאין בה שום טומאת מת ואם איתא דהללו ב' כוכין משוכין ונקבעין מחוץ למערה בחצר ופתוחין למערה משתכח דאיכ' קברי' בחצר ואמאי העומד לתוכה טהור טמא מיבעי ליה דכהן דקאי או מי שעושה חולין בטהרה דזימנין דדריס על מקום הקברים ודמי כמאן דקאי בגופה של מערה והוה ליה טמא: א"ר יוסי בר חנינא דעביד להו על פתח המערה אחד מימין ואחד משמאל כמין נגר. כלומר הכותל של פתח המערה אינו עבה ד' אמות שיהא יכול למיקבע הכוכין בעוביו שלא יצא לפנים או לחוץ ואין יכול לתקן בענין אחר אלא חופרין בעובי הכותל מלמטה למעלה ומשים אחד מכאן של פתח ואחד מכאן ומשים בתוכו המת עם ארונו זקוף כמין נגר כמו בריח החלון היורד וננעל מלמעלה למטה זקוף דהשתא ליכא למיחש משום טומאה דחצר ולא משום דמיתדשי בדריסת רגלי בני אדם. ומתקיף לה ר' יוחנן אם כן דבעמידה זקופין מוקים להו בכותל

א) נראה דצ"ל הוספה על הה' הרי ו'.